

tipuna o te Ingarīhi, otira te he o Haina, te he i tauwhena ai te tupu o ona whakaaro, ana mahi, ana tikanga, i mahue ai ki muri noa atu he kore no te Rongo Pai hei tote hei rewena. Mehemea kua uru te whakapono ki Haina, e kore rawa e hapa te piki, a e rite ki era atu mana, hira atu ranei. Na Neporiana Ponepaata te kupu: "Whakakorikoria a Haina, a ka whakakorikoria te ao katoa." He tika hoki, i te kaha o tenei iwi ki te tohatoha haere ki te ao, wehi ana nga kawanatanga, a, hanga ture ana hei arai atu i te Hainamana.

NGA KARAITIANA.

Ko nga mihinare te iwi hei tino mate — te tane, te wahine, te tamariki — i te noho takitahi, i te noho marara, i te tawhiti atu hoki i te moana, te taeta atu te whakaora te aha. Otira kua timata noa atu te kohurutanga i a ratou, i nga Hainamana hoki kua tahuri nei i a ratou ki te whakapono. E puta mai ana nga rongo korero kua puta te kupu kia whakangaromia nga Karaitiana katoa i Haina, pakeha, Hainamana. Mehemea he tika katoa nga rongo korero e puta mai ana, kua eke pea ki te 30,000 nga Karaitiana Hainamana kua kohurutia inaianei. He whakatauki na te hunga whakapono o mua, i te mea e tukinotia ana ratou: "Ko nga toto o te hunga tapu nga purapura o te Hahi." "I akina ratou ki te kowhatu, i kania, i whakawhia, i mate i te patunga a te hoari:..... he hunga rawa kore, e tukinotia ana, e whakaturia kinotia ana; kihai nei te ao i pai mo ratou."

KEI TE WHAKAHEKE NGA MANA.

Ko te tino whakaaro o nga mana nunui he kai-whakahaere nei a ratou kei Pikini e karapotia ana, kua mate ranei, ko te haere ki taua pa ki te whakaora i nga tangata e ora ana ki te ngaki ranei i te mate o nga mea kua kohurutia. Ko Tienihini te pa huihuinga, a kei te whakatakataka mo te haere inaianei. Nui atu nga hoia kua hui, e whakaarotia ana kia huiua nga matua a nga mana katoa kia kotahi te ope. He ra whakatika enei. Kei te whaawhai te Tiapanihi ki te haere, tera pea e eke ki te 25,000 to ratou ope. Ko Rubia kei te whakaheke mai i te hauraro, kua maha rawa o raua kakaritanga ko Haina, i mate ai te mano o te Hainamana.

I te poroporoaki a te Emepara o Tiamana ki ona hoia i to ratou haerenga ki Haina i penei ana kupu: "Ko te mahi ma koutou he ngaki i te mate o nga kai-whakahaere a nga mana, o nga pakeha katoa hoki kua kohurutia.

Ina tutataki kia mahara kei ora te hoa-riri, kua e tango herehere. Kua e patu whakairi, engari kia kino te hapai o te patu, kia kore ai te Hainamana e whakateke ki te Tiamana a nga tau kotahi mano e tu mai nei. Paraia te huarahi mo te whakapono. Haere ra e aku hoa." He kupu taikaha rawa enei.

Kua tino nui ra va nga hoia a Ingarangi kua u kei Haina inaianei, ko te nuinga o aua hoia no nga mangumangu o Inia, he iwi kua tino taunga ki te mau pu ki te whakatutu hoia. Apopo te ngaua kinotia ai te Hainamana e te maori. Ko te Pirimia o Niu Tirenī te pirimia tuatahi ki te whakaari hoia ki te Kuini. Kei te moana nga ope hoia o Ahitereiria e haere ana inaianei.

Kua whakaturato a Ri Hanga Tianga, he tangata tino matau no Haina, kia kua nga mana e haere ki Pikini, kei kohurutia nga pakeha i roira i te rongonga kei te haere atu he ope. Kua puta hoki te kupu a te Kawanatanga o Haina ka arabina mai nga pakeha ki Tienihini, otira e kore pea nga mano e tatari, he whakaroa noa iho, no te mea i nga ra katoa e iti haere ana nga kai me nga paura a nga pakeha i Pikini; he whakaware pea na te Hainamana. Tetahi tupato hoki kei kohurutia nga pakeha e nga "Pokiha" i te huarahi. Ka pehea ra te mutunga o tenei raruraru?

Kua tu ko Kaute Wararahi (Count Waldersee), tumuaki o nga hoia katoa o Tiamana, hei tumuaki mo nga hoia katoa a nga mana i Haina. He mea ata whiriwhiri na nga mana katoa.

HE MANGUMANGU KOHURU.

I tae mai tetahi waea o Poihakena he whakaatu i te kohurutanga a etahi mangumangu i etahi pakeha, taane, wahine, tamariki, i tetahi taone iti i te tuawhenua — he kohuru tino wetiwheti rawa. Nga mangumangu kua whakapaea mo taua kohuru ko Tini me Tio Kawana, ko Tiaki Anawutu, ko Tiaki Poata, me te wahine a Tini Kawana, he wahine pakeha.

I haere aua mangumangu ki te whare o Mopere, rokohanga atu kaore taua tangata i te kuinga engari tona wahine me ona tamariki me tetahi wahine kai-whakaako. I te patototanga atu i te tatau o te whare ka huakina e Paahi, he tamaiti tane, 15 nga tau. Kotahi tonu whakahekenga o te toki a tetahi o aua mangumangu mate rawa. Katahi ka